

adopt

a

tree

[π]04032013

ένα αστικό επίθεμα

Παναγιώτης Χασκόπουλος

adopt/adapt a tree | ένα αστικό επίθεμα

επιβλέπων καθηγητής
Ζήσης Κοτιώνης

	<p>Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο "Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός" του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013, υπό την επίβλεψη του καθηγητή κ. Ζήση Κοτιώνη.</p>
--	--

	<p>This thesis project has been completed for the Postgraduate Program, entitled "Architectural Design", Department of Architecture, University of Thessaly, in the academic year 2012-2013, under the supervision of Prof. Zissis Kotionis.</p>
--	--

Περίληψη:

Η παρούσα εργασία μελετά τον δημόσιο χώρο και τους πιθανούς τρόπους δημιουργίας αυτού, τις επιπτώσεις που επιφέρει η έλλειψη του καθώς και τις εναλλακτικές μορφές δημόσιου χώρου που μπορούν να προκληθούν από το συνδυασμό του ιδιωτικού με το δημόσιο (κοινός). Κυρίως αναλύει την επενέργεια και τη διαδραστικότητα των εναλλακτικών αυτών μορφών στη μάζα που μπορεί να μετατραπεί σε πλήθος και μονάδα καθώς όμως και τη δυνατότητα της μονάδας να επενεργεί στον όποιο χώρο και να τον μετατρέψει σε κοινό.

Διαπιστώνεται μια συσχέτιση δυνάμεων σε ότι αφορά το δημόσιο χώρο υπο στενή και υπο ευρεία έννοια και τον άνθρωπο ως μάζα, πλήθος και μοναδικότητα, η οποία όμως φαίνεται να λειτουργεί αντιστρόφως ανάλογα. Έτσι όσο ο δημόσιος χώρος περιγράφεται υπο στενή τεχνοκρατική έννοια (ως παραχώρηση του κρατικού φορέα) αντίστοιχα και το σύνολο παρουσιάζει μια γενικότητα μια μαζικότητα στην οποία δεν μπορεί εύκολα να διαφανεί το ατομικό στοιχείο.

Όσο διευρύνεται η έννοια του δημόσιου χώρου (υπαναχωρεί το στοιχείο του κρατικού παρεμβατισμού και εγκαθίσταται το πλήθος) έχουμε το φαινόμενο του κοινού χώρου όπου πλέον η ομάδες που τοποθετούνται σε αυτό φαίνεται να έχουν διακριτή

την ατομικότητα του κάθε μέλους της.

Τέλος ακόμα πιο διευρυμένη έννοια αποτελεί ο δημόσιος χώρος ο οποίος απαλλαγμένος πια από τη στενή περιγραφική μορφή, αποκτά οντότητα με την τοποθέτηση σε αυτόν μια συγκεκριμένης μονάδας που φέρει ιδιαίτερο χαρακτήρα όπως ο χρήστης του αστικού επιθέματος "adopt/adapt a tree".

Το αστικό επίθεμα "adopt/adapt a tree" πρόκειται για μια φορητή μονάδα εγκατάστασης στον δημόσιο χώρο. Συμπυκνώνει τρία βασικά τυπικά δομικά χαρακτηριστικά: Ένα δέντρο, ένα κάθισμα και ένα πλακίδιο κομμάτι γης.

Η πόλη υποδέχεται τον χρήστη νομά ο οποίος ως μοναδικότητα κουβαλάει τον ατομικό του "δημόσιο χώρο" περιπλανιέται και επανακτά ουσιαστικά αυτό που του ανήκει.

Abstract:

This thesis examines the public space and the possible ways of creating it, the effects brought by its lack and the alternative forms of public space that can be caused by a combination of private and public (common). Mainly analyzes the influence and interaction of these alternative forms of the mass that can be converted into a multitude (plithos) and singularity as well the ability of the singularity to act in any space and converts it to the common public space.

There is a correlation of forces in terms of public space in the narrow and broad sense and the man as mass, multitude (plithos) and singularity, but it seems to work inversely. So the public space described under tight technocratic sense (as a concession of the state vector) respectively and presents a set of generality a massiveness which can not easily be discerned individual item.

As the meaning of public space (backtracking element of state intervention and installed the multitude) expands, we have the phenomenon of the common area where now placed in groups seems to have a distinct individuality of each member.

Finally even broader sense is the public space that no longer free from the strict

narrative form, acquires entity by placing him in a particular unit that bears special character as the user of the urban patch "adopt / adapt a tree".

The urban pad "adopt / adapt a tree" is a portable unit installation in the public space. Typically encapsulates three key structural features: a tree, a seat and a tile plot.

The city welcomes the user as a nomad who carries the individual uniqueness of "public place" and wanders, recovers essentially what belongs to him.

Περιεχόμενα:			
(9-12)		Περίληψη Abstract	9 11
Ενότητα I Για το δημόσιο Χώρο 15-40	I.1 I.1.1 I.1.2 I.1.3 I.1.4 I.1.5 I.1.6 I.1.7	Οι Δημόσιοι Υπαίθριοι Χώροι στον Αστικό Ιστό Ιστορική Αναδρομή Η Σημασία των Υπαίθριων Χώρων στον Αστικό Ιστό Μέσα Εξασφάλισης Γης Εφαρμογή Πολεοδομικών Σχεδίων, Αναπλάσεις δημόσιων χώρων Η Κατανομή των Υπαίθριων Αστικών Χώρων στον Αστικό Ιστό Ιδιωτικοί Υπαίθριοι Χώροι Καινοτόμες Προσεγγίσεις των Υπαίθριων Χώρων	16 17 20 23 28 32 37 39
Ενότητα II Για το χρήστη του Δημόσιου χώρου (41-46)	II.1 II.2	Το πλήθος Από το δημόσιο και ιδιωτικό χώρο, στον κοινό	44 45
Ενότητα III Adopt/Adapt a tree (47-80)	III.1 III.2 III.3	Η κατασκευή Η ενσωμάτωση στην πόλη Η καμπάνια	49 65 73
Ενότητα IV (83-84)	IV.1	Επίλογος	83
Ενότητα V 82-84	IV.1 IV.2 IV.3	Βιβλιογραφία Διαλέξεις Πηγές από το Διαδίκτυο	85 87 87

Ενότητα Ι

Ι Για Τον Δημόσιο Χώρο	<p>Ως έννοια ο δημόσιος χώρος διατηρεί ένα ασαφές υποκειμενικό περιεχόμενο το οποίο τελεί σε άμεση συνάρτηση με τα προσωπικά βιώματα του εκάστοτε παρατηρητή , τις γενικότερες αντιλήψεις του αλλά κυρίως τη βασική του προσέγγιση για την έννοια της πόλης και την ύπαρξη του ως ξεχωριστή οντότητα εντός αυτής. Σε κάθε πάντως περίπτωση έστω και με κάποιον αόριστο-δαισθητικό τρόπο οι απόψεις του πλήθους συγκλίνουν στην απλή διαπίστωση ότι ο δημόσιος χώρος συνδέεται με τα δικαιώματα του πολίτη και τη δυνατότητα συμμετοχής του ως μέλος ενός συνόλου το οποίο έχει την ευχέρεια να απολαμβάνει κάθε τι που του προσδίδεται η έννοια του δημόσιου χώρου.</p>
---	---

<p>Στις ελληνικές πόλεις καθημερινά διαπιστώνεται η αξία των δημόσιων υπαίθριων χώρων, λόγω κυρίως των προβλημάτων που προκαλεί η έλλειψή τους. Η έλλειψη αυτή συγκεκριμενοποιείται κυρίως :</p> <p>α) στην έλλειψη ικανοποιητικής έκτασης δημόσιων υπαίθριων χώρων και</p> <p>β) στην έλλειψη ενός λειτουργικού δικτύου δημόσιων υπαίθριων χώρων.</p> <p>Αρχικά και έπειτα από μια σύντομη ιστορική ανάδρομη και μια αναφορά στη σημασία των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό εξετάζονται τρία βασικά ερωτήματα.</p> <p>Το πρώτο ερώτημα αναφέρεται στους παράγοντες που συνέβαλαν στην έλλειψη υπαίθριων χώρων στη σύγχρονη πόλη . Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται τρεις πιθανοί παράγοντες. Ο κακός πολεοδομικός σχεδιασμός, η έλλειψη θεσμικών εργαλείων για την εξασφάλιση των υπαίθριων χώρων και η κακή εφαρμογή των πολεοδομικών σχεδίων λόγω αναποτελεσματικής χρήσης των θεσμικών εργαλείων εξασφάλισης γης.</p> <p>Στο δεύτερο ερώτημα εξετάζεται το κατά πόσο μπορεί να τεθεί ζήτημα υποκατάστασης του δημόσιου υπαίθριου χώρου από τον ιδιωτικό υπαίθριο χώρο .</p>	<p>Ι.1</p> <p>Οι Δημόσιοι Υπαίθριοι Χώροι Στον Αστικό Ιστό</p>
---	--

Τέλος, στο τρίτο ερώτημα εξετάζεται το δίλημμα της «ποσότητας» ή της «ποιότητας» των υπαίθριων χώρων. Εξετάζεται δηλαδή, ποιο είναι αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία η ποσότητα των υπαίθριων χώρων ή η οργάνωσή τους σε λειτουργικά δίκτυα.

I.1.1

Ιστορική
Αναδρομή

Ο αστικός δημόσιος υπαίθριος χώρος αποτελούσε ανέκαθεν θεμελιώδες στοιχείο της πολεοδομικής οργάνωσης αλλά και μέσο έκφρασης των εκάστοτε κοινωνικών αντιλήψεων. Η επάρκεια και η συγκρότηση ενός πλέγματος υπαίθριων χώρων που συνιστά το ζητούμενο για τη σύγχρονη πόλη αποτελούσε συνήθως βασικό χαρακτηριστικό της προβιομηχανικής πόλης. Σε μια διαχρονική εξέταση της πόλης μπορούμε να κατατάξουμε τους δημόσιους αστικούς υπαίθριους χώρους σε δύο κατηγορίες:

α) Κήποι και πάρκα: Η οργάνωσή τους βασίζεται στην εκτεταμένη φύτευση. Λειτουργούν ως χώροι αναψυχής ή σαν χώροι εισαγωγής σε σημαντικά κτίρια. Η έννοια του κήπου ως πηγή αισθητικής απόλαυσης έχει τις ρίζες της στη μυθολογία. Οι περισσότερες θρησκείες περιγράφουν ως τόπους παραδείσου κήπους με δένδρα, φυτά και νερό. Οι καταβολές όμως της οργάνωσης του χώρου του κήπου

βασίζονται στην πρακτική της αγροτικής καλλιέργειας, τα δε πρότυπα της μπορούν να αναχθούν στην οργάνωση του περιφραγμένου κήπου. Αρχικά οι κήποι και τα πάρκα δεν είχαν οργανική σχέση με την πόλη. Αποτελούσαν προνόμιο της άρχουσας τάξης ή συνδέονταν με ναούς, ενώ σε ελάχιστες περιπτώσεις ήταν δημόσιοι ή κοινόχρηστοι. Διακρίνονταν σε κήπους γύρω από τα κτίρια, σε κήπους ενταγμένους σε κτιριακά συγκροτήματα και σε εκτεταμένους κήπους ή πάρκα.

β) Δρόμοι και πλατείες: Ενιαίες επιφάνειες με κύριο προορισμό την υπαίθρια κοινωνική ζωή και ανταλλαγή. Οι δρόμοι και οι πλατείες αποτελούν εξαρχής κύρια συστατικά στοιχεία του οικισμού ή της πόλης. Αποτελούν τους κατεξοχήν χώρους δημόσιας ζωής και κοινωνικής ανταλλαγής και η εικόνα τους αντικατοπτρίζει το χαρακτήρα της πόλης στην οποία ανήκουν. Είτε αναπτύσσονται σταδιακά είτε με προκαθορισμένο σχέδιο φθάνουν από πολύ νωρίς σε «πλήρεις» μορφές, ορισμένες από τις οποίες αποτελούν και σήμερα παραδείγματα αναφοράς για την πολεοδομική σύνθεση.

Οι δύο κατηγορίες αντιπροσωπεύουν και σήμερα δύο διαφορετικές προσεγγίσεις στο αντικείμενο του

σχεδιασμού αστικών υπαίθριων χώρων:

- Την προσέγγιση του Σχεδιασμού και Αρχιτεκτονικής Τοπίου
- Την προσέγγιση της Πολεοδομικής Σύνθεσης

Η εμφάνισή και η εξέλιξή τους είναι άμεσα συνυφασμένες με την εξέλιξη της πόλης. Σε αυτή την ιστορική προοδευτική πορεία της πόλης, ένα δίκτυο υπαίθριων χώρων μπορεί να αυτονομηθεί από τις ιστορικές συνθήκες μέσα στις οποίες δημιουργήθηκε και να ενταχθεί οργανικά στην νέα ανάπτυξη της πόλης, προσλαμβάνοντας νέες χρήσεις. Άλλες φορές πάλι, τις περισσότερες, καταστρέφεται ή εγκαταλείπεται. Από τις παραπάνω διαχρονικά διατηρούμενες μορφές δικτύων υπαίθριων χώρων παράγεται η τυπολογία των αστικών υπαίθριων χώρων. Υπάρχουν διάφοροι τύποι δικτύων δημόσιου υπαίθριου χώρου: το δίκτυο των δακτυλίων, των ακτινικών διεισδύσεων, των ορθογωνικών μορφών, των γραμμικών διατάξεων ή συνδυασμών αυτών όπως στις Ευρωπαϊκές πόλεις. Οι ελληνικές πόλεις στο σύνολό τους δεν παρουσιάζουν ένα συνεχές πλέγμα υπαίθριων χώρων. (Αραβαντινός Αθ., Κοσμάκη Π.)

<p>Ο υπαίθριος χώρος αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν μια πόλη και διακρίνεται σε ιδιωτικό και δημόσιο υπαίθριο χώρο. Βασική διαφοροποίησή τους είναι το ότι ο ιδιωτικός χώρος προορίζεται για ιδιωτική χρήση ενώ ο δημόσιος για όλους τους πολίτες. Η παραπάνω διαφορά, συνεπάγεται και τη διαφοροποίηση σε ότι αφορά την αξία της καθεμίας από τις κατηγορίες υπαίθριου χώρου στον αστικό ιστό που σε κάθε περίπτωση όμως είναι σημαντική και πρέπει να ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό.</p> <p>Πιο συγκεκριμένα, η σημασία των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό, αφορά ένα σύνολο παραγόντων που θα παρουσιαστεί αναλυτικά παρακάτω όπως κοινωνικότητα, λειτουργικότητα, περιβάλλον, αισθητική, υγεία και ασφάλεια. Ωστόσο, ενώ η συμβολή σε τομείς όπως το περιβάλλον, η υγεία, η αισθητική, η ασφάλεια και σε κάποιες περιπτώσεις η λειτουργικότητα είναι σχεδόν εξίσου σημαντική μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων υπαίθριων χώρων, στον τομέα της κοινωνικότητας, οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι υπερτερούν. Για παράδειγμα, ενώ και οι δύο κατηγορίες υπαίθριου χώρου καλύπτουν τις ανάγκες της πόλης για πράσινο (πχ πάρκα, κήποι), οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι καλύπτουν επιπλέον τις ανάγκες των κατοίκων για κοινωνικές</p>	<p>I.1.2</p> <p>Η Σημασία Των Υπαίθριων Χώρων Στον Αστικό Ιστό</p>
--	--

δραστηριότητες (πχ πλατείες) αλλά και λειτουργικές ανάγκες της πόλης όπως για παράδειγμα τις κυκλοφοριακές ανάγκες (πχ δρόμοι, πάρκινγκ, πεζοδρόμια). Παρακάτω γίνεται αναφορά στη σημασία των υπαίθριων χώρων σε ένα σύνολο παραγόντων.

Πρώτα από όλα στην ομαλή κοινωνική ζωή, αφού είναι χώρος συγκέντρωσης των κατοίκων. Εκεί, μπορούν να έρθουν σε επαφή άνθρωποι από όλες τις κοινωνικές τάξεις και να εκπληρώσουν την ανάγκη τους για επικοινωνία. Έτσι αποκτά ομοιογένεια η κοινωνία και αποτρέπεται ο κοινωνικός διαχωρισμός. Τα σύγχρονα προβλήματα, της απομόνωσης των κατοίκων και των περιορισμένων κοινωνικών σχέσεων, πρέπει να αναζητήσουν τις αιτίες τους, μεταξύ άλλων, και στην έλλειψη δημόσιων υπαίθριων χώρων.

Επιπλέον, μια άλλη βασική λειτουργία των δημόσιων υπαίθριων χώρων είναι η κυκλοφοριακή λειτουργία. Κατ' επέκταση έλλειψή τους σημαίνει ελλιπές κυκλοφοριακό δίκτυο. Τα κυκλοφοριακά προβλήματα που γίνονται ιδιαίτερα αισθητά στα μεγάλα αστικά κέντρα καθημερινά υπενθυμίζουν την έλλειψη δημόσιων υπαίθριων χώρων.

Έχει παρατηρηθεί ότι στη σύγχρονη πόλη η ρύπανση του περιβάλλοντος έχει πολλές φορές ξεπεράσει τα επιτρεπόμενα όρια. Βασικός παράγοντας που συντελεί στη διατήρηση αυτής της κατάστασης

είναι η υψηλή κτιριακή πυκνότητα. Είναι χαρακτηριστική η διαπίστωση ότι η σύσταση του ατμοσφαιρικού αέρα σε μια πυκνοκατοικημένη πόλη είναι επικίνδυνα διαφοροποιημένη από τη φυσιολογική.

Σημαντική είναι η συμβολή των υπαίθριων χώρων στην αισθητική εικόνα μιας πόλης. Η εικόνα μιας πόλης βέβαια δεν αποτελεί μόνο ζήτημα αισθητικής αλλά συμβάλλει στη γενικότερη αναπτυξιακή της πορεία κυρίως μέσω της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και στην προσέκλυση νέων κατοίκων.

Τέλος, η ύπαρξη υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό είναι αναγκαία για τη διατήρηση της ασφάλειας και της ζωής των κατοίκων όταν αφορά στοιχεία της φυσικής τοπογραφίας μιας πόλης που πρέπει να μείνουν κατά το δυνατό κοντά στην αρχική-φυσική τους κατάσταση (πχ ρεματιές, ποτάμια). Επιπλέον, το καταστροφικό έργο των σεισμών έχει απόλυτη σχέση με το βαθμό φόρτισης της πόλης από κτίρια και την ύπαρξη δημόσιων υπαίθριων χώρων, η απουσία των οποίων κάνει αδύνατη όχι μόνο τη διαφυγή των κατοίκων αλλά και την παροχή βοήθειας σε αυτούς. Ακόμη και στην περίπτωση των αστικών πυρκαγιών οι υπαίθριοι χώροι δρουν ευεργετικά στην αντιμετώπισή τους, αφού αποτελούν καταφύγιο για τους κατοίκους αλλά και ζώνες αντιπυρικής προστασίας.

<p>I.1.3</p> <p>Μέσα Εξασφάλισης Της</p>	<p>Η κεντρική εξουσία αλλά και η τοπική αυτοδιοίκηση, για την άσκηση της πολεοδομικής πολιτικής έχουν στη διάθεση τους ορισμένα εργαλεία-μέσα που θα αναφερθούν παρακάτω. Μετά τις ζοφερές διαπιστώσεις των προηγούμενων παραγράφων σχετικά με την ανεπάρκεια δημόσιου χώρου στις Ελληνικές πόλεις, χρήσιμο θα ήταν να ελεγχθεί η επάρκεια ή μη, των νομικών εργαλείων ή μέσων για την απόκτηση δημόσιου χώρου και η εξασφάλισή του στις εφαρμογές πολεοδομικών σχεδίων. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας έρευνας είναι εντυπωσιακά, καθώς αποκαλύπτουν μια μεγάλη ποικιλία τέτοιων νομικών εργαλείων / μέσων, με ευελιξία στους τρόπους προσέγγισης και κάλυψη ευρέως φάσματος σχετικών περιπτώσεων, ιδίως αν τα συγκρίνει κανείς με αντίστοιχες μεθόδους άλλων χωρών (αναφερόμαστε κυρίως σε Ευρωπαϊκές χώρες), όπου τα μέσα αυτά είναι πιο περιορισμένα και επικεντρώνονται κυρίως στην αναγκαστική απαλλοτρίωση. Τα μέσα αυτά μπορούμε να τα διακρίνουμε σε παραδοσιακά και σύγχρονα και η κατάταξη αυτή αντιστοιχεί σε παραδοσιακές και μεταρρυθμιστικές λειτουργίες της εξουσίας στο πεδίο της οικιστικής πολιτικής στη μεταπολεμική Ελλάδα.</p> <p>Οι παραδοσιακές λειτουργίες ανταποκρίνονται σε αποσπασματικές και μεμονωμένες πράξεις της</p>
--	---

διοίκησης που αποσκοπούν στην αφαίρεση της ατομικής ιδιοκτησίας της γης για λόγους δημόσιας ωφέλειας.

Αναγκαστική απαλλοτρίωση: Πρόκειται για αφαίρεση της ιδιοκτησίας με διοικητική πράξη χάριν δημόσιας ωφέλειας και κατόπιν προηγούμενης πλήρους αποζημίωσης, η οποία καθορίζεται από το δικαστήριο και που είναι συνήθως χρηματική αποζημίωση ή αποζημίωση με άλλο ισάξιο τμήμα γης. Ρυθμίσεις για την αναγκαστική απαλλοτρίωση για εφαρμογή σχεδίων πόλεων τέθηκαν για πρώτη φορά από το Ν. Δ/γμα της 17-7-1923 «περί σχεδίων πόλεων κ.λ.π.». Αργότερα, το Ν. Διάταγμα 797/1971 «περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων», και οι μετέπειτα τροποποιήσεις του επέβαλαν γενικότερες ρυθμίσεις για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 22 του Ν.947/79, όταν μια περιοχή χαρακτηριστεί με Π. Δ/γμα σαν οικιστική είναι δυνατή η αναγκαστική απαλλοτρίωση των ακινήτων, που περιλαμβάνονται σ' αυτή, για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση γενικά θεωρείται ότι αποτελεί το ισχυρότερο για την πολιτεία, αλλά και το επαχθέστερο για τον πολίτη, μέσο απόκτησης ακινήτων. Χαρακτηριστικό της εφαρμογής της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης είναι

η μακρόχρονη διαδικασία της σε αλληπάλληλα διοικητικά και δικαστικά επίπεδα, μέχρι να οριστικοποιηθούν οι αποζημιώσεις κ.λ.π. Άλλο στοιχείο αναποτελεσματικότητας της εφαρμογής του μέτρου είναι ότι απαιτεί μεγάλα χρηματικά ποσά και εξαρτάται από την οικονομική ευρωστία της αυτοδιοίκησης -που συνήθως δεν υφίσταται-, με αυτό να αποτελεί μια από τις κύριες αιτίες μπλοκαρίσματος των απαλλοτριώσεων και της μη εφαρμογής των πολεοδομικών σχεδίων.

Υποχρεωτική Εισφορά σε γη και / ή χρήμα: Η κατηγορία αυτή εργαλείων απόκτησης κοινόχρηστων χώρων έχει σα χαρακτηριστικό την υποχρεωτική εισφορά σε γη ή/και χρήμα των ιδιοκτησιών που βρίσκονται σε περιοχή που πρόκειται να ενταχθεί ή να επεκταθεί σε οικιστική, ώστε με τις εισφορές αυτές να δημιουργηθούν διάφοροι κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι. Ο θεσμός της εισφοράς βασίζεται στην αρχή ότι κάθε ιδιοκτήτης που ωφελείται από την ένταξη της ιδιοκτησίας του σε πολεοδομικό σχέδιο έχει την υποχρέωση να παραχωρήσει μέρος αυτής της ωφέλειας στον αστικό ιστό. Το καθεστώς των εισφορών εμφανίζεται στην ελληνική πολεοδομική νομοθεσία με το Ν.947/79, το Ν.1337/83 και το Ν.2508/97 και έχει διάφορες μορφές όπως:

Πράξεις τακτοποίησης και αναλογισμού αποζημίωσης: Οι ιδιοκτήτες των οικοπέδων σε οικιστική περιοχή θεωρούνται ωφελούμενοι όταν οι ιδιοκτησίες τους αποκτούν «πρόσωπο» σε κοινόχρηστο χώρο και επομένως έχουν την υποχρέωση αποζημίωσης για διάνοιξη δρόμων και λοιπών κοινόχρηστων χώρων (πχ. πλατειών). Η αποζημίωση επιμερίζεται ισομερώς στις δύο παρόδιες ιδιοκτησίες, και ή είναι χρηματική ή έχει μορφή εισφοράς σε γη. Η όλη διαδικασία είναι συνήθως αργή και επομένως η εξασφάλιση των κοινόχρηστων χώρων για ολόκληρη την οικιστική περιοχή καθυστερεί πολύ.

Πράξεις εφαρμογής: Οι πράξεις εφαρμογής πολεοδομικών μελετών, εφαρμόζονται κυρίως σε επεκτάσεις οικισμών ή σε νέους οικισμούς. Το χαρακτηριστικό τους είναι οι εισφορές σε γη και χρήμα που επιβάλλονται στις ιδιοκτησίες που πρόκειται να ενταχθούν σε σχέδιο πόλης. Οι εισφορές αυτές είναι ανάλογες με το μέγεθος των ιδιοκτησιών. Οι εκτάσεις που εξασφαλίζονται μέσω του τρόπου αυτού είναι για τις ανάγκες της νέας αστικής γης σε κοινωφελείς λειτουργίες και κοινόχρηστους χώρους. Η υποχρεωτική εισφορά σε γη αποτελεί το οικονομικότερο μέσο απόκτησης γης για το δημόσιο. Επιπλέον, ο αναλογικός επιμερισμός με ποσοστά της εισφοράς σε γη σε όλες τις ιδιοκτησίες

ικανοποιεί το αίσθημα της δικαιοσύνης.

Ειδικές περιπτώσεις σταθερών εισφορών σε γη και χρήμα: Εφαρμόζεται σε ειδικές περιπτώσεις πολεοδομήσεων (βιομηχανικές και επιχειρηματικές περιοχές, οικοδομικοί συνεταιρισμοί, ΠΕΡΠΟ κ.λ.π.) όπου συνήθως ο ιδιωτικός τομέας παίρνει την πρωτοβουλία έναρξης και εκπόνησής τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι εισφορές σε γη και χρήμα δεν είναι κλιμακωτές αλλά προβλέπονται σαν σταθερά ποσοστά επί της έκτασης.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου προβλέπεται μια μεγάλη ποικιλία μέσων εξασφάλισης γης. Επομένως σίγουρα δεν είναι αυτός ο λόγος που οδηγεί στην έλλειψη δημόσιων αστικών υπαίθριων χώρων από τις ελληνικές πόλεις.

Για την αποτελεσματικότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού στο ζήτημα των δημόσιων αστικών υπαίθριων χώρων έχουν εγκριθεί συγκεκριμένα σταθερότυπα που κατευθύνουν τον κάθε μελετητή σχετικά με την έκταση που θα πρέπει να καταλαμβάνουν παρέχοντάς του ένα εύρος διακύμανσης.

Σύμφωνα με τα πολεοδομικά σχέδια τεσσάρων ελληνικών πόλεων μεσαίου μεγέθους οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι ανά άτομο είναι:

Πίνακας 1: Έκταση δημόσιου χώρου ανά κάτοικο (τ.μ./ κάτοικο)

Πόλη	Δημόσιος χώρος (χωρίς οδικό δίκτυο)	Οδικό δίκτυο	Σύνολο
Λάρισα	9,35	49,89	59,24
Βόλος	7,02	45,69	52,71
Κατερίνη	8,21	53,34	61,55
Τρίκαλα	12,81	43,59	56,40

(Πηγή: Λαλένης Κ., 2003)

I.1.4

Εφαρμογή
Πολεοδομικών
Σχεδίων,
Αναπλάσεις
Δημόσιων
Χώρων

Τα παραπάνω στοιχεία, βέβαια, δείχνουν μέσους όρους, καθώς οι διάφορες περιοχές / πολεοδομικές ενότητες των παραπάνω σχεδίων πόλεων παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, που κυρίως δείχνουν διαφορές από πολεοδομικές λειτουργίες και μελετητικές προσεγγίσεις διαφορετικών χρονικών περιόδων και διαφορετικών μελετητών.

Σε σύγκριση με διεθνή δεδομένα, οι τιμές αυτές –και κυρίως τα ποσοστά δημόσιου χώρου στον αστικό χώρο– δεν είναι τραγικά χαμηλές: η έκταση δημόσιου χώρου (χωρίς το οδικό δίκτυο) ανά κάτοικο στο Παρίσι είναι γύρω στα 9,5 τ.μ., στο Λονδίνο είναι περίπου 12 τ.μ. και στη Βιέννη φθάνει τα 14 τ.μ. ενώ με βάση τα πολεοδομικά δεδομένα των νοτιοευρωπαϊκών χωρών, οποιαδήποτε πόλη πλησιάζει ή ξεπερνά το 10% σε ποσοστό δημόσιου χώρου (πλην οδικού δικτύου) επί του συνολικού αστικού χώρου, θεωρείται «κηπούπολη» (“garden city”) (Alterman, 2002).

Από τα παραπάνω θα συμπέρανε κανείς ότι η επικρατούσα εντύπωση για συνεχή και έντονη υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος στις Ελληνικές πόλεις, με κύρια αποδιδόμενη αιτία την έλλειψη δημόσιου χώρου και την υπερεκμετάλλευση του ιδιωτικού χώρου –και τα συμπαράγωγα σε

ατμοσφαιρική μόλυνση, κυκλοφοριακή συμφόρηση κλπ.-
όπως καλλιεργείται από δημοσιεύματα, εκπομπές και
ρήσεις πολιτικών, πολεοδομών, των ΜΜΕ και λοιπών
ειδικών και μη, ενέχουν το στοιχείο της υπερβολής.

Σύμφωνα με παλαιότερες δειγματοληπτικές
έρευνες, οι ελεύθεροι χώροι ως ποσοστό της εντός
σχεδίου περιοχής των ελληνικών πόλεων ήταν της
τάξης του 1-4%, ενώ το 52% των εγκεκριμένων
σχεδίων πόλων δεν είχε εφαρμοστεί (μη διάνοιξη
δρόμων και μη δημιουργία πλατειών). Επιπλέον, τα
2/3 των νοικοκυριών στην Αθήνα και Πειραιά
κατοικούν σε περιοχές όπου οι υλοποιημένοι
κοινόχρηστοι χώροι πλην οδών είναι 2% του αστικού
χώρου (Οικονόμου Δ., 1999). Τέλος, σύμφωνα με
στοιχεία του Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης
Ανάπτυξης Θεσσαλονίκης αναλογούν 2,73 τ.μ.
δημόσιου υπαίθριου χώρου (πλην οδικού δικτύου)
ανά κάτοικο στο πολεοδομικό συγκρότημα.

Στους δήμους της ευρύτερης περιοχής Θεσσαλο-
νίκης, ο μέσος όρος υλοποιημένων / «ενεργών»
κοινόχρηστων χώρων σε αναλογία ανά κάτοικο είναι
λιγότερο των 4,7 τ.μ., ενώ στον Δήμο Θεσσαλονίκης
η αναλογία αυτή είναι περίπου 3,5 τ.μ./κάτοικο.

Αν τα δεδομένα αυτά συνδυαστούν με τα
στοιχεία του πίνακα, εύκολα συνάγεται ότι υπάρχει
σοβαρό πρόβλημα σε σχέση με τους υλοποιημένους

κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους στις Ελληνικές πόλεις.

Επίσης γίνεται αντιληπτό ότι σε επίπεδο πολεοδομικού σχεδιασμού εξασφαλίζονται αν όχι οι απαραίτητοι τουλάχιστον επαρκείς δημόσιοι υπαίθριοι χώροι και επομένως δεν μπορούν να καταλογιστούν σημαντικές ευθύνες στον πολεοδομικό σχεδιασμό για την κατάσταση των ελληνικών πόλεων σε ότι αφορά την επάρκεια (ως έκταση και όχι ως δίκτυο) των δημόσιων υπαίθριων χώρων.

Κλείνοντας πρέπει να σημειώσουμε ότι στο ζήτημα των ιδιωτικών υπαίθριων χώρων ο πολεοδομικός σχεδιασμός εμφανίζεται ανεπαρκής αφού μηδαμινές είναι οι δράσεις αξιοποίησης ιδιωτικών υπαίθριων χώρων όπως πχ. ενοποίηση ακαλύπτων. Βέβαια, υπάρχει το ελαφρυντικό της έλλειψης έως πρόσφατα του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου. Ίσως όμως το πρόβλημα να είναι μεγαλύτερο και να οφείλεται στην ελληνική νοοτροπία της «περιφρούρησης» του ιδιωτικού χώρου.

Το πρόβλημα γίνεται ιδιαίτερα αισθητό αν λάβουμε υπ' όψη μας τον τρόπο κατανομής των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό και την έλλειψη ακόμα και της στοιχειώδους πολιτικής δημιουργίας δικτύου δημόσιων υπαίθριων χώρων.

<p>Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι το πρόβλημα επικεντρώνεται στην εφαρμογή των σχεδίων -όχι γιατί δεν υπάρχουν τα θεσμικά εργαλεία- προφανώς όμως γιατί τα ιδιοκτησιακά συμφέροντα, η έλλειψη κονδυλίων από την πολιτεία για μια ενεργητική πολεοδομική πολιτική και τα προβλήματα που έχουν να κάνουν με τους διοικητικούς μηχανισμούς, τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, αποτελούν αξεπέραστα εμπόδια για την αναμόρφωση των ελληνικών πόλεων.</p>	
--	--

<p>Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι η έκταση των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό πρέπει να ακολουθεί κάποια πρότυπα τα οποία βέβαια διαφοροποιούνται ανάλογα με τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, τις χρήσεις της περιοχής, τον τρόπο δόμησης της περιοχής, το θεσμικό πλαίσιο της περιοχής και διάφορους άλλους παράγοντες. Ωστόσο, το κριτήριο της έκτασης αν και αποτελεί αναγκαία, δεν αποτελεί και ικανή προϋπόθεση για την εξασφάλιση των απαραίτητων λειτουργικών υπαίθριων χώρων. Υπάρχει ένα δεύτερο κριτήριο που αφορά την οργάνωση και την δημιουργία δικτύων υπαίθριων χώρων. Μάλιστα το δεύτερο κριτήριο αποτελεί το ζητούμενο στη σημερινή πολεοδομική πρακτική όπου στις νεοεντασόμενες στο</p>	<p>I.1.5 Η Κατανομή Των Υπαίθριων Αστικών Χώρων Στον Αστικό Ιστό</p>
--	---

σχέδιο περιοχές με το μέτρο της υποχρεωτικής εισφοράς σε γη καλύπτεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό το πρώτο κριτήριο. Παρακάτω γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστούν κάποιες γενικές αρχές που αφορούν την κατανομή των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό.

Το ετερογενές, όπως αναφέραμε και παραπάνω, πλήθος των υπαίθριων χώρων στις ελληνικές πόλεις, δυσκολεύει τις γενικεύσεις ως προς την κατανομή τους στον αστικό χώρο. Η άριστη κατανομή για κάθε μια κατηγορία διαφέρει και προσδιορίζεται από διαφορετικούς παράγοντες. (Αραβαντινός Αθ., Κοσμάκη Π.)

Η διασπορά των πεζοδρόμων και των πλατειών θα πρέπει να είναι οργανωμένη, συνεχής και ομοιόμορφη στο αστικό περιβάλλον. Οι σημειακές συγκεντρώσεις στα κέντρα, σύνηθες φαινόμενο, δεν αποτελεί ιδανική κατανομή της κατηγορίας αυτής των υπαίθριων χώρων στην πόλη.

Οι υπαίθριοι χώροι που συμπληρώνουν μια άλλη λειτουργία όπως πχ. οι ελεύθεροι χώροι των σχολικών εγκαταστάσεων πρέπει να έχουν ιεραρχημένη διασπορά ανάλογα με τη δυναμικότητα των εγκαταστάσεων αυτών. Ομοιόμορφη διασπορά, επιπλέον, θα πρέπει να έχουν οι υπαίθριοι χώροι που χρησιμοποιούνται περιοδικά για συγκεκριμένες

χρήσεις (π.χ. λαϊκές αγορές κ.τ.λ.) και επιδιώκουν επίπεδο εξυπηρέτησης όμοιο για όλο τον πληθυσμό της πόλης. Επίσης, σε ζώνες ειδικών χρήσεων (όπως π.χ. τουριστικές, βιομηχανικές, εκθεσιακές) παρατηρείται συγκέντρωση ελεύθερων χώρων.

Τέλος όσον αφορά την κατηγορία του πρασίνου υπάρχουν προδιαγραφές για τον βαθμό συγκέντρωσης του και την ποιότητα του στον αστικό χώρο. (Αραβαντινός Αθ., Κοσμάκη Π.)

Οι σύγχρονες πόλεις αλλάζουν αργά αλλά σταθερά, όσον αφορά την έκταση και τη δομή τους. Η επέκτασή τους οδηγεί σε συνεχή αναδιανομή των λειτουργιών που με τη σειρά της δημιουργεί κενούς χώρους, τα αστικά κενά που προσφέρονται για τις χωροθετήσεις νέων χρήσεων εδάφους.

Πολλά μεγάλα σύγχρονα πάρκα αναπτύσσονται σήμερα στη θέση βιομηχανιών που εγκαταλείπονται γιατί η χωροθέτηση τους μέσα στον αστικό χώρο δεν εξυπηρετεί τις λειτουργικές τους ανάγκες, αλλά και στη θέση στρατοπέδων, αεροδρομίων, άλλων εγκαταστάσεων μέσω μεταφοράς, που δεν ανταποκρίνονται πλέον στον αρχικό τους σκοπό και ρόλο. Ακόμα μεγάλος αριθμός από μικρότερης έκτασης αστικά κενά ευρίσκονται διάσπαρτα μέσα στον αστικό ιστό. Πρόκειται για μικρότερα γήπεδα βιοτεχνιών, πυρήνες κτημάτων που επιβίωσαν έως σήμερα,

οικόπεδα που για διάφορους λόγους (πολεοδομικούς ή απλώς ιδιωτικούς) δεν αναπτύχθηκαν, «ξεχασμένες» κοίτες ρεμάτων και εξάρσεις του εδάφους. Ακόμα και δρόμοι που τα γεωμετρικά τους χαρακτηριστικά ξεπερνούν τον λειτουργικό τους ρόλο μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν σε αυτή την κατηγορία χώρων που, σε πρώτη προσέγγιση, δεν θεωρήθηκε ότι αποτελούν τους ιδανικούς υποδοχείς για τις «συμβατικές» κατηγορίες υπαίθριων χώρων.

Η επίτευξη της οργάνωσης και της ανάπτυξης ενός δικτύου υπαίθριων χώρων στις εντός σχεδίου περιοχές πρέπει να ακολουθεί τα εξής στάδια. (Αραβαντινός Αθ., Κοσμάκη Π.)

Το πρώτο βήμα της εφαρμογής είναι ο εντοπισμός των κατηγοριών των αστικών και περιαστικών υπαίθριων χώρων. Ακόμα και πόλεις με ιδιαίτερα μικρό ποσοστό υπαίθριων χώρων κατέγραψαν ελάχιστους ακάλυπτους δημόσιους υπαίθριους χώρους αλλά και δρόμους. Επίσης στα όρια της πόλης θα αρχίζει η ύπαιθρος με διάφορες μορφές όπως δάση, ακτές, πεδιάδες, όροι, βουνά κ.τ.λ.

Το επόμενο στάδιο είναι η *κτηματογράφηση* αυτών των δημόσιων υπαίθριων χώρων και η δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων ώστε να διασφαλιστούν αυτοί.

Τα επόμενα βήματα σχετίζονται με ενέργειες που αφορούν την ολοκλήρωση του «πράσινου δακτυλίου» (περιαστικοί υπαίθριοι χώροι) γύρω από τα όρια των πόλεων.

Έπειτα αναγκαίο βήμα για την ανάπτυξη δικτύου υπαίθριων χώρων είναι οι ενέργειες που θα γίνουν για τη *διάτρηση του συμπαγούς οικοδομικού τετραγώνου*, και γενικότερα για τη διεύρυνση στον αστικό ιστό.

Τέλος, η δημιουργία ιστού υπαίθριων χώρων απαιτεί να δοθούν προτεραιότητες στις διαδικασίες εκείνες που θα επιτύχουν τη διεύρυνση των υφιστάμενων «νησίδων» υπαίθριων χώρων. Ακολουθώντας τα στάδια αυτά και καθορίζοντας ιδιαίτερες προτεραιότητες κατά περίπτωση μπορεί να επιτευχθεί ένα συνεχές πλέγμα δημόσιων υπαίθριων χώρων.

Η έκταση των υπαίθριων χώρων πρέπει να κυμαίνεται μεταξύ κάποιων ορίων και να ακολουθεί κάποια πρότυπα τα οποία διαφοροποιούνται με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Η κατάλληλη έκταση των υπαίθριων χώρων αποτελεί αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την αποτελεσματικότητα των υπαίθριων χώρων.

<p>I.1.6</p> <p>Ιδιωτικοί Υπαίθριοι Χώροι</p>	<p>Οι ιδιωτικοί υπαίθριοι χώροι μπορεί να έχουν κυρίως τις παρακάτω μορφές: α) Αδόμητα οικοπέδα και β) Ακάλυπτοι χώροι δομημένων οικοπέδων.</p> <p>Παραπάνω αναφέραμε ένα σύνολο παραγόντων που αιτιολογούν τη σημασία των υπαίθριων χώρων στον αστικό ιστό. Οι παράγοντες αυτοί αφορούσαν την περιβαλλοντική διάσταση, την αισθητική της πόλης, την ασφάλεια, τη λειτουργικότητα (κυκλοφορία) και την κοινωνικότητα. Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς εύκολα οι τρεις πρώτοι παράγοντες εξυπηρετούνται και από τους ιδιωτικούς υπαίθριους χώρους και επιπλέον υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να εξυπηρετείται και ο τέταρτος παράγοντας (π.χ. ενεργό οικοδομικό τετράγωνο). Κάτι τέτοιο βέβαια σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι η ύπαρξη αρκετών ιδιωτικών υπαίθριων χώρων σε μια πόλη μπορεί να αντικαταστήσει τους δημόσιους υπαίθριους χώρους. Μια τέτοια άποψη θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνη για δύο κύριους λόγους: α) γιατί οι ιδιωτικοί υπαίθριοι χώροι δεν μπορούν να εξυπηρετούν όλες τις ανάγκες μιας πόλης που εξυπηρετούν οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι και β) γιατί πιθανότατα οι ιδιωτικοί υπαίθριοι χώροι κάποτε μπορεί να δομηθούν και να εκλείψουν.</p> <p>Ωστόσο, επισημαίνεται ότι θα πρέπει να</p>
---	---

ασκηθεί μια πολεοδομική πολιτική που θα λαμβάνει υπόψη της, την αξιοποίηση και ανάδειξη των ιδιωτικών υπαίθριων χώρων. Πιο συγκεκριμένα, για τα αδόμητα οικόπεδα -ειδικά στο εσωτερικό των πυκνοκατοικημένων περιοχών- σκόπιμο θα ήταν να δίνονται κίνητρα ώστε να διατηρούνται αδόμητα. Σε ότι αφορά τους ακάλυπτους χώρους που αποτελούν σημαντικές εκτάσεις και σήμερα είναι διασκορπισμένοι και εγκαταλελειμμένοι προτείνεται η ενοποίησή τους και η κατάλληλη αξιοποίηση των ενοποιημένων αυτών χώρων όπως θέσεις στάθμευσης, χώροι πρασίνου, κ.α.

Συμπερασματικά, αυτό που μπορεί να διατυπωθεί εμπειρικά είναι: η απαιτούμενη κατά άτομο επιφάνεια για υπαίθριους χώρους και πράσινο θα πρέπει να αυξάνεται όσο αυξάνει το πληθυσμιακό μέγεθος της πόλης. Το παραπάνω ισχύει γιατί όσο μεγαλύτερη είναι μια πόλη τόσο λιγότεροι είναι οι ιδιωτικοί υπαίθριοι χώροι και τόσο μεγαλύτερη η απόσταση από την ύπαιθρο. Άρα μεγαλύτερες οι ανάγκες για υπαίθριο χώρο. Δυστυχώς όμως, στις ελληνικές πόλεις παρατηρείται ότι όσο αυξάνει το πληθυσμιακό μέγεθος μιας πόλης, τόσο μειώνονται οι υπαίθριοι χώροι και ιδιαίτερα το πράσινο και η αναλογία του κατά κάτοικο.

<p>I.1.7</p> <p>Καινοτόμες Προσεγγίσεις Των Υπαίθριων Χώρων</p>	<p>Η συνεχής αλλαγή των πόλεων διαφοροποιεί ανάλογα και την αντίληψη των κατοίκων τους για την χρήση των υπαίθριων χώρων και τα επιμέρους στοιχεία τους. Νέες θεωρήσεις του αστικού φαινομένου αναδύονται και αποδίδουν διαφορετική αξία στους υπαίθριους χώρους. Έτσι, παρατηρούμε εκτός από την περιβαλλοντική προσέγγιση των υπαίθριων χώρων δηλαδή την διάχυση της λειτουργίας της φύσης στον ιστό της πόλης, να δίνουν όλο και μεγαλύτερη έμφαση στην συναισθηματική διέγερση και όξυνση των αισθήσεων καθώς και στην νοητική εξέλιξη των ατόμων ως χώροι δραστηριοποίησης και κοινωνικοποίησής τους.</p>
---	--

Ενότητα II

II Για Το Χρήστη Του Δημόσιου Χώρου	<p><i>«Η ζωή μέσα στα κτίρια κι ανάμεσα σε αυτά, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, φαίνεται να είναι πιο ουσιαστική και πιο σημαντική από τους ίδιους τους χώρους και τα κτίρια.»</i></p> <p>Jan Gehl, <i>Life between buildings: Using Public Space</i></p> <p>Σύμφωνα με τον Claude Lefort, "η δημοκρατία εμπίπτει στο δημόσιο χώρο και ο δημόσιος χώρος θεωρητικά αποτελεί ένα χώρο κενό που διατίθεται σε οποιονδήποτε θέλει να του αποδώσει νόημα, είτε είναι άτομο ή μια ομάδα ατόμων. Πρακτικά όμως, είναι ένας χώρος που συνεχώς αλλάζει, εξελίσσεται αλλά και μετασχηματίζεται από τις αντιλήψεις που επικρατούν σε μια δεδομένη κοινωνία."</p>
--	--

Ενώ κατά τον Henry Lefebvre, " το άστν συναθροίζει όλα εκείνα τα ενδεχόμενα (ζώντες οργανισμούς, τεχνολογία και πλούτο, έργα πολιτισμού, τρόπους ζωής, παραγωγικές διαδικασίες, ρήξεις της καθημερινότητας), που είτε ως αμοιβαίως αποκλειόμενα, επειδή είναι ασυμβίβαστα, είτε ως συσχετιζόμενα, επειδή έχουν κοινά σημεία, συνθέτουν, τελικά, ένα «κέντρο προσέλκυσης και ζωής."

Η σχέση του ανθρώπου με το αστικό περιβάλλον βρίσκεται σήμερα περισσότερο από ποτέ στο επίκεντρο του αρχιτεκτονικού προβληματισμού. Οι ατομικές ή συλλογικές δραστηριότητες στο δημόσιο χώρο έχουν αναδειχθεί ως το πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα της πολιτικής και κοινωνικής συνοχής ενός τόπου. Η επαναδιαπραγμάτευση των όρων σχεδιασμού του αστικού δημόσιου υπαίθριου χώρου με κατεύθυνση την επαναφορά της εξωστρέφειας των πολιτών αποτελεί πρωταρχικό διακύβευμα κάθε σύγχρονης πολεοδομικής προσέγγισης.

Οι άνθρωποι, τα αντικείμενα, τα γεγονότα (συμβάντα), είτε ως μεμονωμένα είτε ως

συνεργαζόμενα ολοκληρώνουν την συνολική εμπειρία της πόλης, ενώ συγχρόνως ο άνθρωπος ως κύτταρο της ζωής της πόλης παράγει χώρο και ο χώρος λειτουργεί ως μέσο για την ρύθμιση των διαπροσωπικών σχέσεων.

Η εμπειρία του χώρου είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και ως χώρος συνδέει το υποκείμενο με το αντικείμενο και το συλλογικό.

Η ανάγκη συνεύρεσης και αλληλεπίδρασης του ατόμου με άλλα άτομα ή ομάδες, είτε παθητικά είτε ενεργητικά αποτελεί ίσως το σημαντικότερο κίνητρο για την ανάπτυξη υπαίθριων δραστηριοτήτων στην πόλη. Ενώ συγχρόνως είναι γενικώς αποδεκτό ότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες μετατρέπονται σε συλλογικές δράσεις και οι συλλογικές δράσεις προσελκύουν και άλλους ανθρώπους, κατά το "Ο κόσμος προσελκύει κόσμο".

Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ χρήστη και αστικού υπαίθριου χώρου είναι βιωματική και σε μια συνεχή αλληλεξάρτηση. Η συγκέντρωση και αλληλεπίδραση των ανθρώπων μέσω της φυσικής παρουσίας τους αλλά και μέσω των δραστηριοτήτων τους αποτυπώνεται στο χώρο με τέτοιο τρόπο ώστε οι χωρικές μορφές να εξυπηρετούν τις ετερότητες της κοινωνίας.

<p>Ο δημόσιος χώρος ξεκινάει να υπάρχει με την εγκατάσταση του χρήστη σε αυτόν και τα όρια του μεταβάλλονται αναλογικά με το αριθμό των χρηστών.</p> <p>Οι χρήστες αποκτούν την έννοια του πλήθους που ενοποιείται μέσω της δράσης του και ως υλική οντότητα είτε απαιτεί κάτι είτε αρχίζει να λειτουργεί και να μετατρέπεται σε θεωρητικό υποκείμενο.</p> <p>Το πλήθος ως συνάρθρωση μοναδικοτήτων με έντονο το στοιχείο της μεταβλητότητας και του μετασχηματισμού ανακαταλαμβάνει τον χρόνο εργασίας και τον ζωτικό χώρο επικοινωνίας και ζωής και τον αναδιοργανώνει.</p> <p>Το πλήθος νοείται ως ένα δίκτυο ελεύθερης και ισότιμης συμμετοχής, καθώς χαρακτηρίζεται από σύναψη άμεσων και οριζόντιων σχέσεων, όπου κάθε λογής διαφορές του δεν ανάγονται σε κάποια ενότητα αλλά διατηρούνται διακριτές και ακέραιες και είναι αυτό που το διαφοροποιεί από τον λαό και τον όχλο όπου οι εσωτερικές διαφορές ισοπεδώνονται σχηματίζοντας ένα ομοιόμορφο συνονθύλευμα.</p> <p>Είναι ένα διαρκώς δημιουργικό και μεταβλητό υποκείμενο με μοναδικότητες που διαπλέκονται δικτυακά μέσα από ένα σύνολο ανοιχτών και</p>	<p>II.1</p> <p>Το πλήθος</p>
---	---

μεταβλητών κόμβων, χωρίς την ύπαρξη ενός κεντρικού κόμβου (ηγέτη).

"το πλήθος δηλώνει ένα ενεργητικό κοινωνικό υποκείμενο το οποίο δρα στη βάση όσων μοιράζονται από κοινού οι μοναδικότητες. Το πλήθος είναι ένα εσωτερικά διαφοροποιημένο, πολλαπλό κοινωνικό υποκείμενο του οποίου η συγκρότηση και η δράση δεν βασίζεται στην ταυτότητα ή την ενότητα (ή, πολύ λιγότερο, στην αδιαφορία) αλλά σε ό,τι έχει κοινό"

Michael Hardt, Antonio Negri, Πλήθος (σελ. 118)

II.2

**Από
Τον
Δημόσιο
Και
Ιδιωτικό
Χώρο,
Στον
Κοινό**

Ο δημόσιος χώρος πλέον ως πεδίο δράσης του πλήθους αποκτά την έννοια του κοινού. Ενός χώρου που υπάρχει μεταξύ του παραδοσιακά, όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο I, δημόσιου και ιδιωτικού, που ξεπερνάει τα αυστηρά προσδιορισμένα λειτουργικά χαρακτηριστικά και διακεκριμένα πεδία δραστηριότητας.

Η αντίληψη ότι για την παραγωγή και αναπαραγωγή του δημόσιου χώρου ευθύνεται το κράτος πλέον μοιάζει παρωχημένη. Ως απόρροια του ραγδαίου τα τελευταία χρόνια κοινωνικοπολιτικού μετασχηματισμού η υποχώρηση του κράτους δημιουργεί τον κενό χώρο για την διαρροή του πλήθους είτε ως μοναδικότητες είτε ως συλλογικότητες, με τάσεις

επανάκτησης.

Χωρικά είναι πιο εύκολο να κατανοήσουμε τον δημόσιο χώρο που παραδοσιακά παρήγαγε και είχε ευθύνη το κράτος και τον ιδιωτικό χώρο που παράγει η ατομικότητα. Ο κοινός χώρος ορίζεται κάπου μεταξύ τους και γίνεται αντιληπτός ως πεδίο δράσης και όχι ως χώρος με συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά. Πρόκειται περισσότερο για ένα "χώρο δοχείο" (υποδοχέα) πολλαπλών μεταβαλλόμενων χρήσεων.

Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα επανάκτησης του δημόσιου χώρου ως κοινού μπορούμε να αναφέρουμε ομάδες ακτιβιστών που δραστηριοποιούνται σε διάφορα επίπεδα όπως οι *Atenistas*, οι *Local Athens*, *Guerilla Gardeners* και πολλοί άλλοι.

Όπως επίσης η κατάληψη της Πλατείας Συντάγματος από τους αγανακτισμένους και η εγκατάσταση εφήμερων μονάδων κατοίκησης σε αυτή, δεν μπορεί να αναγνωστεί μονάχα ως κίνηση διαμαρτυρίας αλλά και ως προσπάθεια ανάκτησης και ενεργοποίησης του δημόσιου χώρου ως κοινού μέσω συμβιωτικών σχέσεων ετερόκλητων μοναδικοτήτων.

Ενότητα III**III****Adopt/Adapt****A****Tree**

Ο δημόσιος χώρος δεν υπάρχει. Ξεκινάει να υπάρχει με την εγκατάσταση του χρήστη σε αυτόν.

Ένα δέντρο, ένα κάθισμα και ένα πλακίδιο κομμάτι γης.

Κατασκευάζεται η ελάχιστη μονάδα μέσω της συμπύκνωσης τριών δομικών στοιχείων που εμπειρικά ορίζουν τον "τυπικό" αστικό δημόσιο χώρο.

Μια φορητή κατασκευή η οποία ακροβατεί μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου και εγκαθίσταται τελικά σ' αυτό που ονομάζουμε κοινό.

Η πόλη υποδέχεται τον νομά ο οποίος ως μοναδικότητα κουβαλάει τον ατομικό του "δημόσιο χώρο" περιπλανιέται και επανακτά ουσιαστικά αυτό που του ανήκει.

Ο πολλαπλασιασμός της μονάδας εγκατάστασης συνεπάγεται πολλαπλασιασμό των μοναδικοτήτων και τελικώς τη δημιουργία πλήθους. Ο δημόσιος χώρος μετατρέπεται σε κοινό.

Δανειζόμαστε όπλα γνώριμα στο πλήθος, που μας προσφέρει ο καπιταλισμός του σήμερα με στόχο όμως το κοινό αύριο.

Οργανώνεται η καμπάνια και το σύνθημα "adopt/adapt a tree" γίνεται μια δράση για το δημόσιο χώρο. Η μονάδα ως κατασκευή τύπου "φτιαξ' το μόνος σου", διανέμεται και γίνεται το μέσο της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με τον άνθρωπο και με το χώρο.

III.1

**Η
Κατασκευή**

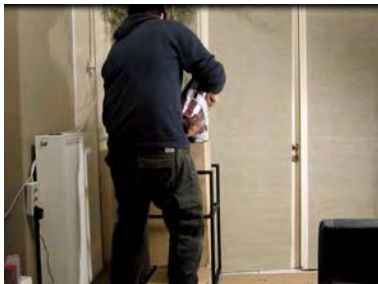
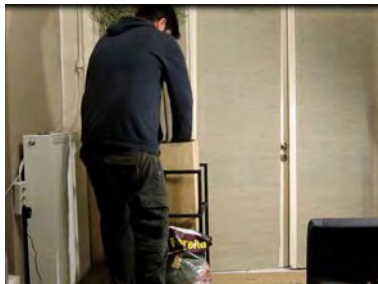
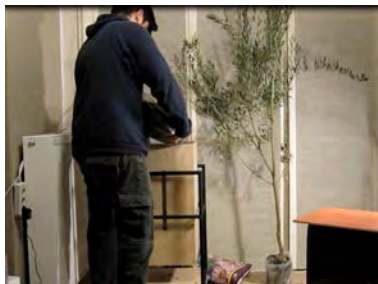
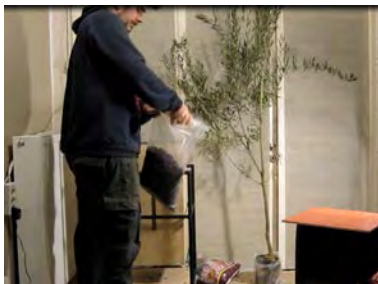

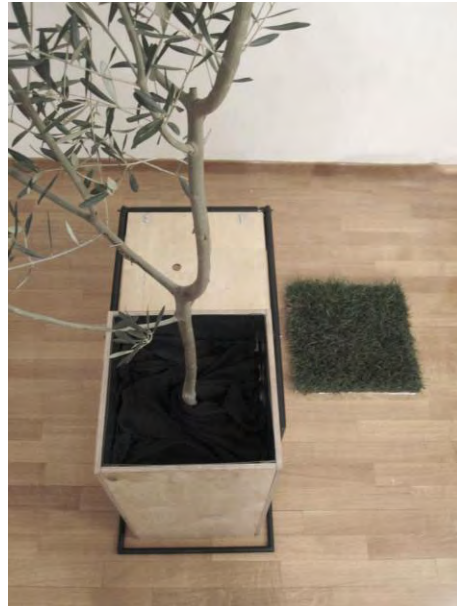

III.2

Η
Ενσωμάτωση
Στην
Πόλη

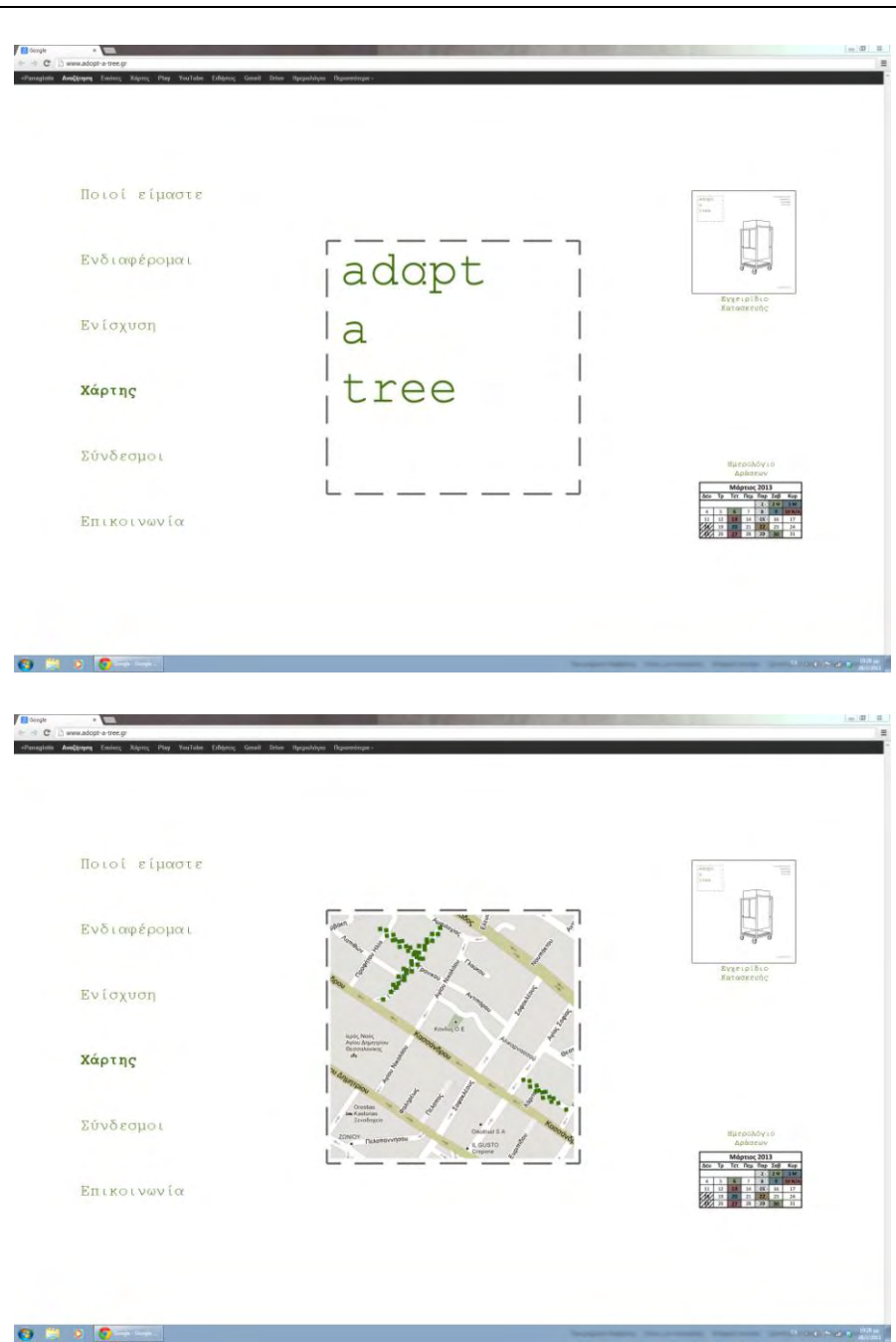
III.3

Η

Καμπάνια

adapt
a
tree

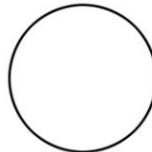
Ενότητα IV

IV.1

Επίλογος

από

για

το κράτος

ο λαός/η μάζα

ο δημόσιος χώρος

το πλήθος

το πλήθος

ο κοινός χώρος

η μονάδα

η μονάδα

ο βιωματικός χώρος

Διαπιστώνεται μια συσχέτιση δυνάμεων σε ότι αφορά το δημόσιο χώρο υπο στενή και υπο ευρεία έννοια και τον άνθρωπο ως μάζα, πλήθος και μοναδικότητα, η οποία όμως φαίνεται να λειτουργεί αντιστρόφως ανάλογα. Έτσι όσο ο δημόσιος χώρος περιγράφεται υπο στενή τεχνοκρατική έννοια (ως παραχώρηση του κρατικού φορέα) αντίστοιχα και το σύνολο παρουσιάζει μια γενικότητα μια μαζικότητα στην οποία δεν μπορεί εύκολα να διαφανεί το ατομικό στοιχείο.

Όσο διευρύνεται η έννοια του δημόσιου χώρου (υπαναχωρεί το στοιχείο του κρατικού παρεμβατισμού και εγκαθίσταται το πλήθος) έχουμε το φαινόμενο του κοινού χώρου όπου πλέον η ομάδες που τοποθετούνται σε αυτό φαίνεται να έχουν διακριτή την ατομικότητα του κάθε μέλους της.

Τέλος ακόμα πιο διευρυμένη έννοια αποτελεί ο δημόσιος χώρος ο οποίος απαλλαγμένος πια από τη στενή περιγραφική μορφή, αποκτά οντότητα με την τοποθέτηση σε αυτόν μια συγκεκριμένης μονάδας που φέρει ιδιαίτερο χαρακτήρα όπως ο χρήστης του αστικού επιθέματος "adopt/adapt a tree".

Τελικά τον χώρο τον κουβαλάμε μέσα μας.

Ενότητα V

<p>V.1</p> <p>Βιβλιογραφία</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Κοτιώνης Ζ., Πληθοδομές, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2012 2. Hardt M., Negri A., Πλήθος, πόλεμος και δημοκρατία στην εποχή της αυτοκρατορίας, Ελληνική μετάφραση, Αθήνα 2011 3. Κιουπκιολής Α. Πολιτικές Ελευθερίας, Αθήνα 2011 4. Αραβαντινός Αθ., Κοσμάκη Π., Υπαίθριοι χώροι στην πόλη, Αθήνα, 1988 5. Lefort, C.. <i>Democracy and Political Theory</i>, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1988 6. Gehl J., <i>Life between buildings: Using Public Space</i>, Arkitektens Forlag, 1987 7. Gehl, J., <i>Cities for People</i>, Island Press, 2010 8. Lynch K., <i>The image of the city</i>, MIT Press, 1960 9. Rossi A., <i>Η Αρχιτεκτονική της Πόλης</i>, μετάφραση
--------------------------------	--

Πετρίδου Β., Θεσσαλονίκη, 1985

10. Σκαλιτσά Μ.Χ., *Κοινωνική ζωή και δημόσιοι χώροι κοινωνικών συναθροίσεων στην Αθήνα του 19ου αιώνα*, Θεσσαλονίκη, 1983

11. Gause M., Guallart V., Muller W., Soriano F., Porraw F., Morales J., *The Metapolis dictionary of advanced architecture: city, technology and society in the information age*, Barcelona: Actar, 2003

12. Κοζύρης Φ., *Η πολυεθνική επιχείρηση: έννοια, δομή και στρατηγική στον τομέα εργασίας*, Θεσσαλονίκη, 1998

13. Σταυρίδης Σ., *Διαφήμιση και το νόημα του χώρου*, Αθήνα, 1996

14. Αραβαντινός Αθ., Γετίμης Π. Σερράος Κ., "Πολοδομικές επεμβάσεις ανάπλασης περιοχών κατοικίας" στο Αραβαντινός Αθ. *Πολοδομικός σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*. Αθήνα, 1998.

15. Αραβαντινός Αθ., *Δυναμικές και σχεδιασμός κέντρων στην πόλη των επόμενων δεκαετιών - προς συγκεντρωτικά ή αποκεντρωτικά σχήματα*, *Αειχώρος*, 1(1) 6-29, Βόλος, 2002.

16. Ανανιάδου-Τζημοπούλου Μ., *Αρχιτεκτονική Τοπίου, Σχεδιασμός Αστικών Χώρων, Κριτική και Θεωρία, Σύγχρονες Τάσεις Σχεδιασμού Τοπίου*, Θεσσαλονίκη, 1992.

17. Καυκαλάς Γρ., Λαμπριανίδης Λ., Παπαμίχος Ν., *Στρατηγικό σχέδιο βιώσιμης ανάπτυξης Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη, 2003

18. Λαλένης Κ., *Η εξασφάλιση δημόσιου χώρου στις ελληνικές πόλεις. Νομοθετικές ρυθμίσεις και εφαρμογές*, Βόλος, 2003.

19. Πεπέ Α., *Η διαχείριση του δημόσιου χώρου στην πόλη*, *Αρχιτέκτονες*, (34), 65-67, 2002

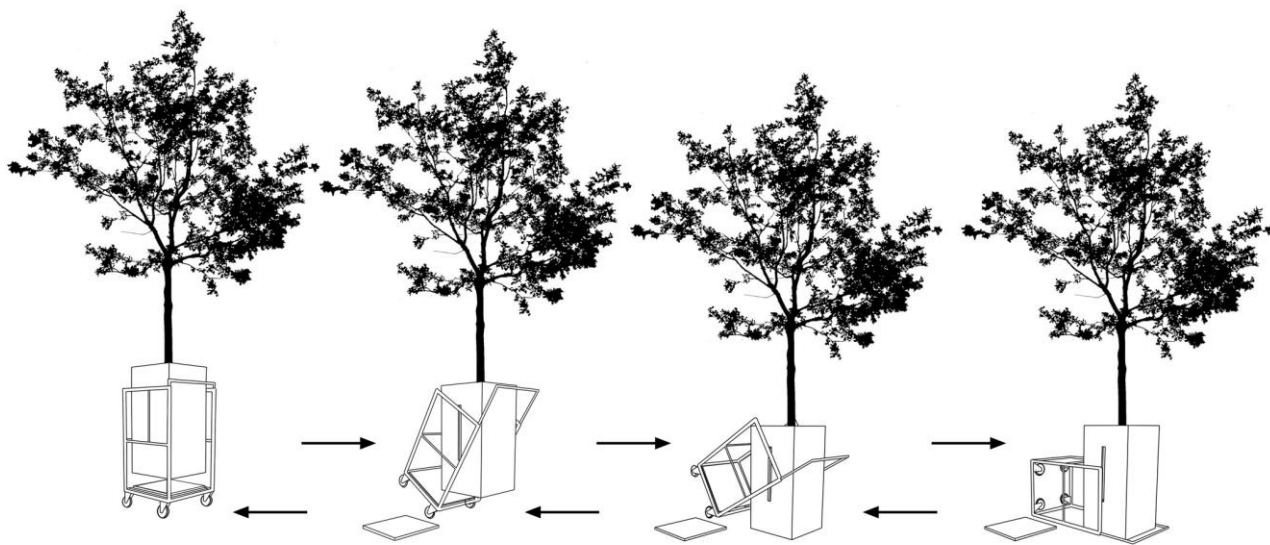
20. Σαρηγιάννης Γ., *Πλατείες: ο δημόσιος χώρος στα χρόνια της παρακμής*, *Αρχιτέκτονες*, (13), 25-26, 1999.

<p>V.2</p> <p>Διαλέξεις</p>	<p>1.Κωστούρου Φ., <i>Οι ανθρώπινες Δραστηριότητες στο Δημόσιο Χώρο - Αστικά κενά στον άξονα της πανεπιστημίου</i>, διάλεξη, Ε.Μ.Π., 2012</p> <p>2. Μπίστη Μ. <i>Δημόσιου χώρου χρήστες αναζητούνται</i>, διάλεξη, Ε.Μ.Π., 2012</p> <p>3. Δημητράκου Ι., Καραγκούνη Σ., <i>(Brand) Architecture - Αρχιτεκτονική και Branding</i>, διάλεξη, Α.Π.Θ., 2010</p>
-----------------------------	---

<p>V.3</p> <p>Πηγές</p> <p>Από</p> <p>Το</p> <p>Διαδίκτυο</p>	<p>1. http://www.greekarchitects.gr/</p> <p>2. http://www.atenistas.gr/</p> <p>3. http://www.youtube.com/</p> <p>4. http://www.aganaktismenoi.com/</p> <p>5. http://www.tvxs.gr/</p> <p>6. http://www.aristideantonas.com/</p> <p>7. http://panosdragonas.net/</p> <p>8. http://www.bookpress.gr/ (Βανδώρας Σ., Το πλήθος στην πλατεία)</p>
---	---

[π] 04032013